

Cossetània Edicions

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA

Obra completa

Volum 7

CICLE DE LES BIOGRAFIES II

*Contribució a la biografia
de Mestre Fabra*

El senyor Moragas, «Moraguetes»

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA
Obra completa

Volum 7
CICLE DE LES BIOGRAFIES II

Cossetània
EDICIONS

Editat amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Institut
de les Lletres Catalanes

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Primera edició: novembre del 2009

© del text: Artur Bladé i Font
© de la presentació: Xavier Garcia i Pujades
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Il·lustració de la coberta: Frederic Mauri
(oli sobre tela, 81×65 cm)

Disseny gràfic: Imatge-9, SL

Correcció i composició: Núria Grau

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-570-0

Dipòsit legal: B-39.237-2009

INTRODUCCIÓ

Després del primer volum del *Cicle de les biografies*, el quart d'aquestes obres completes (que contenia els llibres dedicats a Rovira i Virgili i a Antoni Terré), arriba ara, amb el setè, el segon d'aquests volums dedicats al cicle biogràfic en l'obra de Bladé, que conté els llibres dedicats a Pompeu Fabra i a Rafael Moragas. Si la primera d'aquestes personalitats és àmpliament coneguda pel lector culte actual, el segon ja no ho és tant, per no dir gens, a causa segurament del fet que la biografia original —ara reeditada— va ser publicada en 1970 (fa quaranta anys, que tampoc són quatre dies), quatre anys després de la mort del biografiat a França, on s'exilià el 1939.

El cas és que, també com en els casos de Rovira i Terré, els llibres dedicats a Fabra (Barcelona 1868 – Prada de Conflent 1948) i a Moragas (Barcelona 1883 – Estrasburg 1966) —prestigiós crític i historiador de la música, periodista, filòsof i escriptor de la Barcelona dels anys vint i trenta— recullen igualment, renovant-lo i ampliant-lo, el palpit històric, cultural i social d'aquella Catalunya (i sobretot de Barcelona) de l'últim terç del segle XIX i de les gairebé quatre dècades subsegüents del XX.

Els volums que ara es rescaten del conjunt de la llarga obra bladejana són: *Contribució a la biografia de Mestre Fabra* (publicada originàriament el 1965 a la col·lecció Panorama Actual de les Idees, de Rafael Dalmau Editor) i *El senyor Moragas, «Moraguetes»* (publicada, com hem

dit, el 1970, a la col·lecció Memòries, d'Editorial Pòrtic, que fundà i dirigí Josep Fornas).

Cal dir tot seguit que, a l'hora de confegir els títols que havien de formar part d'aquestes obres completes, vam considerar fora de tota lògica incloure-hi aquells llibres biogràfics de Bladé (els dedicats a Rovira i al mateix Fabra) que, sobretot en el cas del primer, suposaven, més que una biografia a l'ús, un extens i detallat estudi històric de la llarga època que va viure l'il·lustre escriptor, historiador i polític tarragoní.

De manera semblant, per bé que amb no tanta extensió, ens hem guiat pel que fa als dos volums de Bladé dedicats a Pompeu Fabra, dels quals hem triat per publicar —en raó de la primícia exclusiva d'unes llargues declaracions del Mestre, fetes a l'autor, el 1941, en l'exili de Montpeller— aquesta *Contribució...*, que pensem que, també per al lector d'avui, és una autèntica revelació del seu mestratge i de tota una època, atès que aquest volumet de no gaire més de cent pàgines, publicat com s'ha dit el 1965, és avui pràcticament introbable. Tot i ser molt meritòria per la seva ja reconeguda capacitat de síntesi, la biografia fabriana de Bladé que hem desestimat és *Pompeu Fabra. Biografia essencial*, publicada el 1969, igualment a Editorial Pòrtic, com a primer volum de la col·lecció Llibre de Butxaca, i de la qual, el 1986, se'n féu una segona edició.

Heus ací, doncs, com en aquests dos relats biogràfics dedicats a Fabra i a Moragas —pastats en llargues converses a Montpeller i cuits després, també en exili, en els llargs anys de Ciutat de Mèxic— hi sobrevola (com en els llibres dedicats a Rovira i Virgili i a Antoni Terré, paisà republicà de Bladé a Móra d'Ebre) el tríptic històric per excel·lència d'aquella generació sacrificada: l'esperança de la República, la tragèdia de la guerra i el drama de l'exili. D'aquest retaule, d'uns vint anys de durada en la seva intensitat fonamental (de 1931 a 1951, en xifres rodones), el nostre Homenot de l'Ebre en va saber treure el bo i millor per bastir-ne una gran crònica, a la manera —si és que es pot dir així— dels nostres grans relators medievals.

És el que fàcilment pot deduir-se llegint aquestes dues noves biografies que, talment com unes *vides paral·leles*, Bladé va anar encaixant tan bon punt va passar la «fatídica ratlla» que significava l'expatriació. Qui

va facilitar l'encaix per tal que això fos possible, va ser ni més ni menys que Francesc Pujols, aquest ocellot pantològic del pensament català, aquest «home descomunal» en el dir de Sagarra a les seves *Memòries* i, en fi, aquest «xòfer de Déu» (tal com l'anomenava el mateix Fabra) que, igualment, fou passat per la mola biogràfica de Bladé (per a desesper posterior de Josep Pla).

El cas és que, a partir del març o abril de 1939, els vells cafès de Montpeller semblaven l'Ateneu Barcelonès, el Lyon d'Or, el Continental o l'Oro del Rhin dels temps republicans de Barcelona; tants catalans acollien ofegant en un got la ràbia patriòtica, però també la gana i el fred de peus... A *L'exiliada*, aquest monument al desterrament, Bladé ja va deixar perfectament consignat tot el que calia dir. Era un llibre coral, que calia complementar amb els detalls altament significatius d'unes biografies que, quan van ser conegudes (molts anys després dels fets), tothom que sap el que es diu va qualificar d'exemplars.

Així va ser fet el cicle biogràfic del primer exili (que comprenia les vides dels quatre noms citats fins ara, més la de Pujols): pels cafès, en llargues passejades o a les llars de les personalitats buscades, conversant, llegint i escrivint de manera extensa, igualment.

D'aquesta manera, els textos resultants són vivíssims, narrats sovint pels mateixos biografiats i sempre ben escortats per la veu del cronista relator, el qual situa l'escenari, l'actor principal elegit i la col·lectivitat acompanyant, com si d'un gran retaule es tractés, que així era, amb contundència, però equanimitat, i amb traç adolorit, però amb ironia, sense fer més dramatisme de l'existent.

En aquest sentit, la *Contribució a la biografia de Mestre Fabra*, elaborada el 1941 en plena debacle de la Segona Guerra Mundial, és el producte literarioinformatiu (realitzat en circumstàncies límit de la humanitat) d'un autor, Bladé, que va saber unir en una mateixa obra el fet d'aprofitar l'oportunitat que caracteritza tot bon periodista, la intuïció de veure que aquelles converses amb Fabra, sobre la seva història passada, anaven destinades a un futur històric llavors molt incert, i el fet de dotar tot el conjunt escrit d'un alt contingut humà, patriòtic, intel·lectual i acadèmic.

PRÒLEG JUSTIFICATIU

Durant la primavera de 1941, a Montpeller, l'enyorat Francesc Pujols preparà, per dir-ho així, unes converses amb Mestre Fabra a les quals vaig tenir el privilegi d'assistir en qualitat d'únic auditor autoritzat a prendre'n notes. Vaig anotar així mateix, com es veurà, algunes de les intervencions del filòsof, el qual, dit sia de passada, hagué de fer ús de tota la seva eloqüència per a suscitar les confidències del gramàtic, home reservat i més aviat cautelós davant l'exuberància verbal d'un interlocutor que era, físicament i espiritualment, la seva antítesi. I jo penso ara que tant com les dots persuasives del senyor Pujols, allò que decantà Mestre Fabra als esplais evocatius foren les circumstàncies i, en primer lloc, l'ambient que vam trobar a Montpeller, ciutat estretament vinculada, en el passat, a la història dels catalans, en una terra secularment d'asil i tan semblant, en tot, a la nostra. Sota aquests favorables auspicis, Montpeller fou per a nosaltres, els exiliats —sobretot en aquells primers temps—, un oasi de pau entre dues guerres. Tenia aleshores cent mil habitants dels quals un bon percentatge eren estudiants que hi anaven atrets pel prestigi de la seva famosa Universitat, set cops centenària. Ciutat cultural, doncs —i pel mateix acollidora—, per excel·lència, amb bons museus, grans biblioteques i bells jardins, ens hi sentíem lligats per la història, la geografia, l'esperit i l'agraïment.

Després d'haver viscut un temps a Prada (com Pau Casals, Alexandre Plana, Josep Maria de Sagarra, Joan Alavedra, Arnau Cortina, Francesc Pujols, Rafael Moragas i altres connacionals de mèrit) i una temporada

a París (on anà a dirigir la Fundació Ramon Llull, sota el patronatge i els auxilis de la qual fundà la Residència que només a la capital del Llenguadoc emparà un miler de catalans), Mestre Fabra arribà a Montpeller tres o quatre mesos abans de la primera —i definitiva— ofensiva alemanya contra França (maig del 1940) que havia de partir aquest país, un cop signat l'armistici, en dues meitats separades pel riu Loira. La del nord, va ser ocupada pels invasors; l'altra —d'aquell riu en avall— fou declarada, en principi, «zona lliure». En principi i d'una manera relativa. Com ja és sabut, aquesta zona va quedar regida, també relativament i fins que els alemanys van voler, pel govern dictatorial del mariscal Pétain, establert a Vichy.

A Montpeller, Pompeu Fabra va viure sempre, amb la seva muller i llurs dues filles (o almenys fins que la gran, Carola, es va casar), en el tercer pis d'una casa del carrer de Bouisarolles (casa amb balcons, d'estil, diríem, barceloní) situada a prop de la plaça de la Comédie —*l'Ou*, que també en deien, perquè era, en efecte, el lloc més cèntric de la ciutat.

«El Patriarca de la nostra diàspora» —com l'havia d'anomenar un altre gran patrici, Rovira i Virgili— encara no havia formulat de viva veu la divisa del bon exiliat, «treballar i esperar», després famosa, però ja s'hi atenia exemplarment. Nomenat de seguida membre del Patronat que portava el timó de la institució residencial i sense desatendre la Fundació Ramon Llull, treballava aleshores en la revisió del *Diccionari general*, escrivia un tractat de formació de paraules i enllestia una *Gramàtica catalana* que més tard publicà, traduïda al francès, i fou premiada en un concurs d'obres d'autors occitans convocat per la Societat dels Jocs Florals de Tolosa. Atenia també una copiosa correspondència i dedicava els seus pocs lleures a canviar impressions amb algun amic —particularment amb Carles Riba— i a fer un tomb pels jardins i els afores de Montpeller. Poc amant de les tertúlies nombroses, que aleshores abundaven en dos o tres cafès, si alguna tarda s'hi deixava caure, no parlava gaire. Demanava un *canet* (vas de cervesa), encenia la pipa i escoltava amb l'aire expectant i un pèl desconfiat. Aquesta actitud, molt ostensible si hom parlava de política, desapareixia si el tema tenia relació amb la literatura, la història, la filosofia, etc. En aquest cas ja no li feia res, si s'esqueia, d'intervenir. Per tot això, un dels llocs públics que

li agradava més de freqüentar era À l'Ami Marius, pintoresc establiment on s'hi reunia, dos cops la setmana, havent dinat, sota la presidència de Francesc Pujols, una mena de cenacle d'escriptors, periodistes, lletraferits i estudiants. Hi assistien —amb més o menys regularitat, avui uns, demà altres— Màrius Aguilar, Rafael Moragas, Francesc Aguirre, Emili Vigo, Lladó Figueres, Alexandre Cirici, Agustí Cabruja, Heribert Barrera, Josep M. Prous i Vila, Antoni Bonet, Roure Tuneu, Albert Rossinyol, Jaume Picas, Manuel Parés, Joan Gonfaus, Joan Castelltort, Francesc Mur...

À l'Ami Marius —mig *bistrot* mig *café*, decorat romànticament a partir de pintures murals sobre temes de caça i pesca, mal il·luminat per la llum lletosa que baixava d'una claraboia—, s'hi reunia també, cada dissabte a la tarda, en una saleta a part, l'agrupació dels felibres montpellerins presidida pel professor de la Universitat Jean Amade, l'historiador dels orígens de la Renaixença catalana i bon amic nostre.

Situat al carrer de la Vella, no gaire lluny del palau dels reis de Mallorca i de la casa on va néixer *el Conqueridor*, és a dir, en el cor del barri medieval, es pot dir que À l'Ami Marius, tret dels catalans, dels felibres i, certes hores, d'alguna parella equívoca, no tenia altres clients i romanía, ombrívol i silenciós, la major part del temps. El propietari del *café*, Monsieur Simon, era així mateix un home silent —calçava plantofes— i pàl·lid com un mort. Suposo que va ser per això, pel silenci, que Francesc Pujols va triar À l'Ami Marius (per altre nom *Les Charmilles*, encara més poètic) per a les converses amb Mestre Fabra. La primera, va tenir lloc el dia 22 de març de 1941. I segons la nota d'on trec la dada, aquella tarda, abans de la compareixença del Mestre, el filòsof em va fer sabedor del concepte que li mereixia el filòleg:

—Pompeu Fabra —va dir— té deu o dotze anys més que jo, però ningú no ho endevinaria. És un home encara molt fresc i absolutament modern (pel vestir, per les idees, pel comportament). No endebades fou una de les màximes figures del moviment modernista català, a les acaballes del segle passat i començos del present. I fins és possible que per la manera de vestir sigui més modern ara que en aquells temps. Recordo molt bé (perquè a mi la indumentària m'ha preocupat sempre) que aleshores vestia com un purità. Duia capell de pastor protestant i gas-

tava colls (alts i tancats) de cel·luloide. Sempre, però, ha estat un home elegant, sobriament elegant, a l'anglesa, fins al punt que avui, fi i magre com és, camallarg i tocat pel sol, més que no pas un pobre refugiat català sembla el governador, en pla de vacances, d'una colònia britànica. De la seva vida i de la seva obra, jo en sé moltes coses; més, en tot cas, de les que ell s'imagina. Va començar d'innovador no solament en el camp de la gramàtica sinó en el de la literatura, per la seva traducció magistral a la nostra llengua d'*Els espectres*, d'Ibsen, en què el català apareix per primera vegada sense hacs. Seguia l'exemple dels gramàtics italians que foren els primers de suprimir aquesta lletra, la qual només té una justificació etimològica i, per alguns primmirats, estètica. Per això que li dic, jo crec que Fabra va realitzar la seva obra renovadora inspirant-se, d'antuvi, en la filologia italiana, tot seguit en la portuguesa i, finalment, en l'anglesa. Molts ignoren que si bé el nostre gran mestre ha combatut els castellanismes, ha lluitat igualment contra la influència francesa. Ell, primer que ningú, s'adonà que l'afany de fugir de la castellanització, ens feia córrer el risc de tombar en ple gal·licisme. Descobrí també que els clàssics catalans i, particularment, Ausiàs March, «petrarquitzaven», i això li va fer obrir els ulls, tal com va provar en el moment de començar la seva tasca a *L'Avenç*, un nom que indica no solament un periòdic i una editorial sinó un fogar que encara escalfa perquè l'obra que allí es va coure constitueix la biga mestra del nostre recobriment lingüístic i cultural. En el nucli de *L'Avenç*, amb el nom de Pompeu Fabra, cal destacar els de Casas-Carbó, Massó i Torrents, Alexandre Cortada i Jaume Brossa, els primers anarquistoides catalans que es van aliar amb el catalanisme per tal d'acabar, paradoxalment, amb l'anarquia de la llengua catalana. Era, doncs, el seu, un anarquisme molt especial, que es preval de la filosofia septentrional basada en l'emoció i la voluntat, per a renovar l'ambient literari sota el signe d'Ibsen, Maeterlinck i àdhuc de Nietzsche... Un Nietzsche domèstic i catalanitzat, si hem de ser francs, ja que no hem d'oblidar que si el pensament d'aquest alemany delirant entrà a Catalunya, fou a través de Maragall i a les planes de l'ultraconservador *Diario de Barcelona*.

»Cal recalcar també —continua dient el senyor Pujols— que els primers empresaris de *L'Avenç* foren Casas-Carbó i Massó i Torrents, catò-

I

NOIESA I ADOLESCÈNCIA

LA NAIXENÇA. PARES I GERMANS

Pompeu Fabra i Poch va néixer el dia 20 de febrer de 1868, a Gràcia, en una torreta de la travessera de Dalt, vora el Parc Güell.

En aquells temps Gràcia era un poble i el Parc Güell un lloc silenciós i solitari.

—De la meva primera infància —deia el Mestre— me'n recordo amb prou feines, però tinc la impressió que els primers anys de la meva vida van passar no ja en la tranquil·litat d'un poblet petit sinó enmig del silenci del camp. I molt de camp hi havia realment entre Gràcia i Barcelona. Amb records o sense, tinc per evident que el lloc i l'ambient dels anys tendres deixen una marca inesborrable en la nostra ànima. Per això un noi de poble és molt diferent, en certs aspectes, d'un noi de ciutat. Pel fet que les impressions no són les mateixes, la visió del món també és diferent. En els pobles, els nois, la gent en general, viuen més a prop de la natura que els habitants d'una altra gran ciutat. Aquests darrers són de segur més polits i més sociables, però aquells altres són, per dir-ho així, més naturals, menys ingenus i amb més habilitat per a les coses pràctiques... La vida de poble ara em torna a temptar, sobretot quan penso en llocs de mar i de muntanya dels que abunden a Catalunya.

L'època del naixement i dels primers anys de Pompeu Fabra corresponen als temps de la Revolució de Setembre i de la Primera República espanyola. Les qüestions polítiques eren a l'ordre del dia i el petit Fabra

en va sentir parlar molt aviat, especialment al seu pare, que era liberal, del partit del general Prim, un revolucionari als ulls de segons qui. Per la seva actuació o, almenys, per les seves idees polítiques, una vegada va ser detingut i portat a un vaixell del port de Barcelona (igual que Pompeu Fabra, mig segle després, a l'*Uruguai*). I en una altra ocasió, va veure's obligat a passar el Pirineu i refugiar-se a França, concretament a Carcassona, on va viure un temps exiliat.

—En aquest aspecte —deia el Mestre— la vida del meu pare prefigurava la meva, per bé que jo no he estat mai un polític actiu.

Els pares de Pompeu Fabra van tenir setze fills, tretze dels quals van morir de pocs anys. Ell arribà l'últim de tots i es pot dir que només va conèixer les seves dues úniques germanes supervivents: Carolina —que li portava catorze anys— i Clara.

—Ja podeu pensar —explicava el gramàtic— que a casa meva, quan jo era infant, no tot eren flors i violes; però el meu pare sabia desempal·legar-se i sempre el vaig veure sortir del pas. Es dedicava al negoci de passamaneria i, com que no vivia dominat per l'afany de fer diners, es podia preocupar no solament del que passava a la Península, sinó de la situació internacional, comprava llibres i sabia l'italià. Tot això, jo no ho vaig descobrir fins que ja tenia catorze o quinze anys. Em va plaure molt sobretot que el meu pare sabés parlar la llengua italiana, i en aquest fet, segons com es vulgui interpretar, es podria veure un antecedent de la meva afició a les qüestions lingüístiques. La meva mare era molt abnegada. Havia tingut tants maldecaps a causa de les idees polítiques del meu pare que sovint em deia: «Sobretot no et dediquis a la política!» I estava contenta que jo, als quinze o setze anys, encara no hi pensés. Qui li ho havia de dir!

Pompeu Fabra parlava de la seva família amb una tendresa continguda, era bon enamorat de les virtuts que ell va practicar sempre, i si feia alguna reserva, en evocar els anys de la seva noiesa, era perquè creia que el seu pare havia estat poc expansiu amb els fills.

—Era un home poc parlador, o, més ben dit, poc confidencial. Però he de reconèixer que en aquest sentit, sóc una mica com ell.

PRIMERES LLETRES

L'any 1873, amb motiu de la proclamació de la República, el pare Fabra va ser elegit alcalde de Gràcia. I això va fer que la família anés a viure al carrer Major, prop de Casa la Vila i no gaire lluny de l'escola.

Aquesta escola devia ser una cosa deplorable, ja que Mestre Fabra parlava com d'un malson de les seves impressions de col·legial.

—El mestre —deia— portava una barretina negra, horrorosa, que no es treia mai. Anava sempre amb una canya molt llarga a les mans i els cops sovintejaven. Els nois assecàvem la tinta amb pols que arreglèvem de terra i presentàvem la plana que havíem acabat d'escriure amb les lletres color de maó. Més tard, quan vaig canviar de col·legi, vaig tenir una gran sorpresa en veure, per primera vegada, un banc nou i sencer. M'havia arribat a creure que totes les taules d'estudi havien de ser brutes, plenes de ganivetades i amb els tinters de plom.

La restauració de la monarquia va ser un trasbals per a la família Fabra. El pare va deixar l'alcaldia i anà a viure amb tots els seus a Barcelona, a una casa del carrer de la Diputació, entre Claris i Llàlria, vora del passatge de Permanyer.

Aleshores el carrer de la Diputació era simplement un escampat amb cases de pagès, pallers i eres, corrals i gallines. Els nois jugaven en ple camp i corrien pels camins encara bornats d'atzavares.

D'aquell canvi, l'única cosa agradable per al petit Fabra va ser allunyar-se per sempre més del mestre de la barretina negra. Poc temps després, una germana seva, la gran, va casar-se amb Bartomeu Galí¹ i llavors tots van anar a viure (perquè els temps eren difícils) al domicili dels nou casats, al carrer de Llàlria. El negoci del pare Fabra anava malament i el liquidà. Sortosament, abans de no gaire, va obtenir un càrrec modest a l'Ajuntament de Barcelona. Era un dels encarregats de l'anomenat *Fiel Contraste*, i tenia cura de revisar el pes de les mercaderies que els vaixells descarregaven al moll.

¹ Bartomeu Galí, o sia el pare de Francesc Galí, el primer, aquest, que va portar l'Escola d'Art Modern a Barcelona. (Aclariment de Francesc Pujols.)

ÍNDEX

Introducció, *per Xavier Garcia* 5

CONTRIBUCIÓ A LA BIOGRAFIA DE MESTRE FABRA

Pròleg justificatiu.....	13
I. Noiesa i adolescència.....	23
La naixença. Pares i germans.....	23
Primeres lletres	25
Uns fets importants.....	26
El fulminant d'una vocació.....	27
Un professor jove	28
El sistema de Bofarull.....	29
El primer assaig.....	30
II. La juvenesa	33
Un mal estudiant.....	33
Amistats universitàries.....	34
Conflictes i escàndols	36
Do de pit pujolsià	37
Paquenyus i Marrameus	39
Entrada a l'Ateneu.....	40
Estudis sistemàtics.....	42
III. <i>L'Avenç</i>	45
Un moviment a repèl	45

	Les primeres reformes.....	47
	El modernisme.....	49
	Panorama de finals de segle	51
IV.	Intermedi anecdòtic.....	55
	Un acudit de Ramon Casas	55
	El comandant Faraudo	55
	Alexandre Cortada i els <i>intel·lectuals</i>	57
	El cas Oller.....	58
	Les is, les hacs i el qui.....	59
	Roca i Cupull.....	60
	La llengua i la política	61
V.	Qüestions lingüístiques.....	63
	Biologia del llenguatge	63
	La fonètica catalana, segons el senyor Pujols.....	65
	Llenguatge, pensament i bilingüisme.....	67
	L'accent de Lleida i el <i>fenomen Ors</i>	68
	El cas de Valls, <i>el que i el qual</i>	69
	Anys durs. L'anada a Bilbao.....	71
VI.	Deu anys a Bilbao	73
	Treball, enyor i matrimoni	73
	El senyor Unamuno	74
	Vocació i obligació	75
	Gent interessant	77
	Guiard, el maquiavèlic	78
	Incomprensió.....	79
	Retorn a Barcelona.....	80
VII.	A la Secció Filològica	83
	«El més ben calçat...».....	83
	La batalla de les is.....	84
	Actituds diverses.....	86
	L'habilitat de Prat de la Riba.....	87
	Evocació de Marian Aguiló.....	88
VIII.	Noves anècdotes.....	91
	Mossèn Alcover	91
	<i>Es carbassot d'en Fabra</i>	92

	<i>Els tres alemanys</i>	93
	Manuel de Montoliu.....	94
	Mossèn Griera.....	95
	Pere Barnils.....	97
IX.	Les Normes.....	99
	Els antinormistes.....	99
	Matheu i Guimerà.....	101
	La deserció de mossèn Alcover.....	101
	Les Normes, al final.....	102
	Una victòria de Catalunya.....	104
APÈNDIX.	Pompeu Fabra, excursionista.....	105
	Excursionisme patriòtic.....	105
	Les primeres excursions llargues.....	106
	De Barcelona a Camprodon.....	108
	L'encís del Pirineus.....	109
	Avantatges de les grans caminades.....	111
	Un conte viscut.....	112
	«Si tornéssim a Catalunya...».....	113

EL SENYOR MORAGAS, «MORAGUETES»

	Nota preliminar.....	117
--	----------------------	-----

PRIMERA PART

I.	Presentació del senyor Moragas a càrrec de Francesc Pujols.....	121
II.	Antecedents familiars. Avantpassats il·lustres. La naixença.....	131
III.	La noiesa. Iniciacions i primers viatges. Coneixença amb Pau Casals.....	137
IV.	La Barcelona de finals del segle XIX i principis del XX. Aprentatges. La descoberta del «Paralelo».....	143
V.	El modernisme i l'hostal d'Els IV Gats.....	152
VI.	Pompeu Gener i la seva obra. <i>La mort i el diable</i> . <i>Los cent conçeyls</i>	159

VII.	El Lyon d'Or. El Carnaval. La Wagneriana.....	169
VIII.	Novament el gran Peius. <i>La Publicidad</i> . Lo Chil.....	175
IX.	Adrià Gual i Margarida Xirgu	183
X.	El melodrama. Fola Igúrbide. <i>El nuevo Pascual</i>	190
XI.	La carta del senyor Moragas	201
XII.	Les tertúlies. La Solidaritat. El primer <i>Papitu</i>	205
XIII.	L'esperanto. La Setmana Tràgica. La penya de l'Ateneu.....	214
XIV.	La Raquel Meller. Un ball de Carnaval. El <i>Papitu</i> verd	222
XV.	El <i>Guignol</i> . El Liceu i el tango. Joaquim Montero	228
XVI.	La guerra i el tifus. La <i>Marina</i> de Moragas. La disbauxa	233
XVII.	La penya de cal senyor Torres. Santiago Rusiñol.....	240
XVIII.	Els ballets russos. Manuel de Falla. <i>L'auca del senyor Esteve</i>	245
XIX.	La gran grip de 1918. La Punyalada. La fi de la guerra	251
XX.	La postguerra. Mort de Pompeu Gener	255
XXI.	Condol a La Punyalada. Pujols i Vendrell. L'agitació social	261
XXII.	El joc. El jazz. Les revistes. La dictadura. La vida teatral	266
XXIII.	El tango. Valle-Inclán. El baríton Moll. La fi de la dictadura.....	271
XXIV.	La República. La sorpresa de Pau Casals. Mort de Rusiñol.....	277
XXV.	La guerra. Una teoria de Pujols. Adéu al Liceu	281
SEGONA PART. LA VIDA A L'EXILI		
I.	Inici de l'èxode. El 24 de gener. La sortida de Barcelona.....	291
II.	Carles Rahola. Figueres. Camí de Prada	297
III.	Al Grand Hôtel. Treball i ocis plaents. La vida regalada.....	305
IV.	Primera carta. De cara al Canigó. El vol de la cigonya.....	312
V.	Noms coneguts. Mobilització general. L'abat Marchena	315
VI.	En honor de Pau Casals. Una mort sentida. Puig i Cadafalch.....	319
VII.	Montpeller. La Residència. La Biblioteca Municipal.....	325
VIII.	Conferències. Mort d'Alexandre Plana. La desfeta de França	333

IX.	El Cafè d'Aragó. El poeta Proust. Altres contertulians	337
X.	Picasso, Dalí i el surrealisme. Una curiosa juguesca	343
XI.	Apologia del segle XVIII. Anècdotes clericals. Chateaubriand	350
XII.	Anecdotari del Liceu. El mestre Sabaté i la Pauleta Pàmies. Fleta, Lázaro i altres.....	357
XIII.	La filosofia i les dones. Letamendi i George Sand. El savi Salomó.....	366
XIV.	El suïcidi de Camil Companys. La tardor i l'hivern de 1940-1941. La nit d'Agda	372
XV.	Catalunya i els seus fills. De moral i de política. El problema ibèric.....	385
XVI.	Villa Roselyne. À l'Ami Marius. Jean Sarrailh. Concerts a l'Arroumic.....	392
XVII.	Panorama del temps. Nous caires moraguians. Beremar a ca l'Esparsa	400
XVIII.	Lectura de <i>Manon</i> . Un pròleg gloriós. Don Sindulfo de la Fuente. Shakespeare.....	407
XIX.	El 74 aniversari de Mestre Fabra. Mort de Jesús Pinilla. Un concert de Pau Casals	413
APÈNDIX I.	Què deu fer el senyor Moragas?.....	419
APÈNDIX II.	El senyor Moragas a Estrasburg.....	423
	Unes dades i unes dates	423
	L'ocupació alemanya	425
	Dolors Bellido i el seu pare.....	426
	L'anada a Estrasburg.....	427
	La relació amb els Verdaguer	429
	Activitats i ocis plaents	430
	Fred i estats d'ànim	432
	Altres joies i altres penes.....	433
	Una revelació inesperada	435
	Curiositats epistolars	436
	«Medio siglo de vida íntima barcelonesa»	437
	Una vida ordenada	439
	Rèquiem per Osito.....	440

462 Índex

Llibres i necrologies.....	441
Entreviu per a la televisió	443
Fragments del text de l'entrevista.....	444
Joies i tristeses dels 78 anys.....	446
Altres amics que se'n van.....	447
Els darrers anys	448
La mort.....	450
Epíleg.....	453

